

INSTITUȚIILE CULTURALE ȘI ARTISTICE TIMIȘORENE ÎN “EPOCA” AUTOFINANȚĂRII (1984–1989)

Vasile Rămneanțu*

Cuvinte cheie: Timișoara, instituții culturale, artistice, autofinanțare, criză

Keywords: Timișoara, cultural and artistic institutions, self-financing, crisis

La începutul deceniului al noulea al secolului al XX-lea, economia românească a intrat în recesiune care, coroborată cu hotărârea lui Nicolae Ceaușescu de a plăti integral datoria externă, a determinat o scădere drastică a nivelului de trai al populației.¹

Măsurile de austeritate luate de către regimul comunist de la București pentru a face față situației economice complicate au afectat din plin și instituțiile culturale românești. Astfel, prin Decretul nr. 476/1983 erau reduse drastic fondurile alocate din bugetul central teatrelor, filarmonicilor, operelor, muzeelor etc., acestea pentru a-și putea continua activitatea fiind obligate să se autofinanțeze. Decizia de la finalului anului 1983 a provocat puternice nemulțumiri în rândul actorilor și artiștilor timișoreni.

Concomitent, factorii decizionali județeni care au analizat situația creată în urma aberantei măsuri au avut în vedere o serie de soluții, precum concedieri de personal, creșterea numărului de spectacole, ce urmau să fie puse în scenă și în întreprinderi, școli, localități rurale etc.²

* Universitatea de Vest Timișoara, b-dul Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: vasileramneantu@yahoo.com

¹ Aurel Iancu, Florin Marius Pavelescu, *Creștere economică, acumulare și dezechilibre în România perioadei comuniste* (București: Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice. Studii economice, 2018) 9–16, în <http://www.studii-economice.ro>, accesat la 30 iulie 2023; Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu. 1965–1989. Geniul Carpaților* (Iași: Editura Polirom, 2011), 237–249; 271–277; Mioara Anton, “Cultura penuriei în anii 80. Programul de alimentație științifică a populației,” *Revista Istorică XXVI*, nr. 3–4 (2015): 345–352.

² Vasile Rămneanțu, “Alcuni aspetti riguardanti lo stato d’animo della popolazione del distretto di Timiș nel 1983,” *Qvaestiones Romanicae X*, Tom 3 (2023): 115–119. Potrivit Decretului 476/1983, activitatea “instituțiilor de spectacole și concerte” a fost organizată pentru realizarea autofinanțării în proporție de 70%, vezi Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (SJTAN), fond *Comitetul județean PCR Timiș*, d. 353/1984, f. 18.

În privința situației din cursul anului 1984, în documentul intitulat “Informare cu privire la realizarea programului de autofinanțare în sistemul culturii pe anul 1984. Măsuri pentru îmbunătățirea activității de autofinanțare pe anul 1985” se arată că în cele 11 luni ale anului au fost organizate de către instituțiile artistice timișorene numeroase spectacole.

Astfel, numărul premierelor planificate și realizate s-a ridicat la 30, specificându-se că Teatrul de păpuși și cel maghiar au depășit cu trei piese planul prevăzut, în timp ce Opera Română, Teatrul Național și cel german aveau câte o restanță. În schimb, situația era dificilă la Secția de estradă, unde nu a fost pusă în scenă niciuna din cele trei premiere prevăzute.

De asemenea, în vederea autofinanțării, au avut loc o serie de serbări câmpenești, spectacole de divertisment, “Salonul artelor” etc., în urma cărora au fost obținute importante venituri suplimentare (3.699.917 lei).

La realizarea acestei sume au contribuit, într-o mai mare măsură, colectivele de artiști ale Teatrului Național, Estrada, Ansamblul “Timișul”, precum și formațiile artistice din cadrul Întreprinderii de Comerț și Alimentație Publică și Oficiului Județean de Turism.

Venituri suplimentare au provenit și din vânzarea suplimentului revistei culturale “Orizontul” (226.644 lei, din care au beneficiat Opera, Estrada, Filarmonica orchestră și Filarmonica cor, Teatrul Național, Teatrul German de Stat, Teatrul Maghiar de Stat și Atelierele de producție), precum și din programele de videotecă organizate (1.730.000 de lei).³ O adevărată binefacere din punct de vedere financiar pentru instituțiile culturale timișorene (dar și pentru echipa de fotbal Politehnica Timișoara – n.a.) a constituit concertul de pe stadionul “1 Mai” susținut de către binecunoscuta cântăreață iugoslavă Lepa Brena din vara anului 1984 (acestea au primit suma de 981.975 de lei).⁴

Cu toate aceste eforturi, în document se sublinia că situația financiară nu era bună, cu excepția Teatrului de păpuși nefiind îndepliniți indicatorii financiari de autofinanțare prevăzuți. Astfel, planul anual de venituri proprii din activitatea curentă de 23.415 de milioane de lei a fost realizat în proporție de doar 70% (16.312 milioane de lei), nerealizările cele mai mari înregistrând teatrele maghiar și german, Filarmonica și Opera Română.

Se arată că instituțiile culturale menționate mai sus, cu excepția Operei, înregistrau și cele mai mari depășiri de cheltuieli, care în totalitate la sfârșitul anului se cifrau la suma de circa 4.799 de milioane de lei.

Datorită acestei situații financiare dificile, autoritățile competente au blocat contul bancar, măsură care s-a repercutat negativ asupra activității din

³ SJTAN, fond *Comitetul județean PCR Timiș*, d. 353/1984, f. 6–8.

⁴ *Ibid.*, d. 265/1985, f. 78.

decembrie 1984 a instituțiilor artistice profesioniste timișorene, fiind afectate în primul rând retribuțiile, premiile acordate pe anii 1983–1984, plata colaboratorilor, dar și celelalte activități. Drept urmare, “în majoritatea colectivelor se manifestă o stare de expectativă”.⁵

În “Planul de măsuri având în vedere creșterea gradului de autofinanțare în anul 1985” se aveau în vedere următoarele activități: organizarea Tombolei Revelionului, a unor spectacole de divertisment în lunile ianuarie-mai și octombrie-decembrie în sala “Olimpia”, precum și pe stadionul “1 Mai” (actualul Dan Păltinișanu) în deschiderea meciurilor de fotbal.

Totodată, în sezonul estival urmau să aibă loc serbări câmpenești în locurile de agrement din județul Timiș. Se prevedea și atragerea de donații din partea unor întreprinderi timișorene, ca și colectarea de deșeuri metalice, tipărirea de calendare pentru anul 1986, de felicitări ocazionale, organizarea de videoteci.

În proiect se arăta necesitatea preluării de către fiecare “instituție de spectacole” a unor comenzi de reclame (scrise sau vorbite) pentru întreprinderile din oraș și județ, precum și susținerea unor programe artistice în Consiliile Unice Agroindustriale de Stat și Cooperatiste (CUASC) din Timiș.

În anul 1985 urmau să fie continuate inițiativele din anul precedent dintre care amintim “Salonul artelor”, “Balul instituției”, spectacole în cadrul unor stagioni permanente în județ pe marile platforme industriale sau în sala “Olimpia”.⁶

Dar situația a devenit și mai dificilă în anul respectiv (1985) datorită faptului că gradul de autofinanțare a instituțiilor culturale și artistice a crescut, astfel încât indicele de autofinanțare a ajuns la 100% la Secția de estradă, Ansamblul “Banatul”, la 75% la celelalte instituții de concert și spectacole și la 50% la Muzeul Banatului.⁷

În urma acestor noi decizii, care loveau și mai mult activitatea instituțiilor artistice și culturale, se avea în vedere unificarea Centrului de îndrumare a mișcării artistice de amatori (care trecea pe autofinanțare totală) cu Filiala “Aria”.

În același timp, din cauza reducerii subvenției acordată Muzeului Banatului (de la 6,2 milioane de lei la 3,8 milioane) urmau să fie stabilite, până la sfârșitul anului, măsurile necesare în vederea desfășurării normale a activității acestei importante instituții culturale bănățene.⁸

Având în vedere situația autofinanțării după 11 luni de activitate, se sublinia

⁵ Ibid., d.353/1984, f. 6–8. La realizări, se arăta că Întreprinderea cinematografică județeană, Centrul de librării, Muzeul Banatului, Biblioteca județeană, Teatrul național și cel de păpuși, Ansamblul Banatului și-au realizat și depășit planul la toți indicatorii, vezi d. 267/1986, f.13.

⁶ Ibid., f. 16–17.

⁷ Ibid., d. 267/1986, f. 14.

⁸ Ibid., d. 353/1984, f. 16–17.

că Întreprinderea cinematografică județeană, Muzeul Banatului, Biblioteca județeană, Centrul de librării, Teatrul de păpuși, Școala populară de artă, precum și Casele de cultură din Timișoara, Lugoj, Jimbolia, Deta, Sânnicolau Mare și Buziaș vor realiza și depăși chiar planul anual la toți indicatorii prevăzuți.⁹

“Raportul cu privire la activitatea Comitetului Județean al Culturii și Educației Socialiste Timiș (CJCES) și a așezămintelor culturale pentru îndeplinirea planului de autofinanțare din perioada 1 ianuarie–30 septembrie 1985” evidențiază că indicele de autofinanțare a fost îndeplinit în proporție de 58% față de 67% cât se prevedea în planul pe anul 1985.

O situație bună în acest sens o aveau Teatrul Național și Muzeul Banatului. În privința celorlalți indicatori, planul de spectacole era realizat în proporție de 93%, cel de venituri se situa la 70%, iar la alte venituri suma era de 88%. Se atrăgea însă atenția că veniturile obținute din spectacole (considerate ca fiind cele mai importante) erau mici, neavând astfel un rol hotărâtor în realizarea programului de autofinanțare.¹⁰

În document se sublinia că neîndeplinirea planului de autofinanțare se datora și unor cauze obiective, precum condițiile dificile din iarna respectivă, în urma cărora o serie de spectacole nu au mai avut loc sau desființarea videotecilor.

De asemenea, nu au fost adoptate măsurile necesare pentru o popularizare mai mare a spectacolelor. Se mai preciza că din totalul cheltuielilor, suma cea mai mare era alocată retribuțiilor (84%), toate instituțiile culturale încadrându-se la acest capitol în limitele prevăzute pentru întregul an.

Planul din venituri nu a fost îndeplinit de șase din cele opt instituții profesionale, respectiv de Estrada, Filarmonică (unde numărul spectatorilor a înregistrat o scădere evidentă), teatrele german, de păpuși, național, Operă.

Pe de altă parte, marile spectacole organizate și în anul 1985 nu au mai avut eficiența din anul precedent și datorită faptului că acestea nu au mai fost realizate în colaborare cu PECO.

În același timp și alte acțiuni precum publicitatea pentru întreprinderilor timișorene cuprinsă în programele de spectacol, colectarea materialelor refolosibile, tipărirea de pliante, fluturași etc., nu au fost bine organizate.

La toate acestea se adăugau suspendarea unor spectacole, precum și faptul că nu au mai fost întreprinse în Timișoara turnee a unor mari actori din străinătate.

Potrivit documentului, situația financiară dificilă a instituțiilor culturale timișorene se datora și menținerii în continuare a 100 de “oameni ai muncii” peste recomandările Administrației Financiare a Consiliului Popular județean.

⁹ Ibid., f. 18.

¹⁰ Ibid., d. 265/1985, f. 46.

În aceste condiții, sumele alocate premierelor, colaboratorilor, realizării de spectacole și administrării spațiilor erau mici (de doar 15%), fapt ce se repercuta negativ asupra calității spectacolelor.¹¹

Pentru a face față situației, factorii de răspundere din domeniul cultural propuneau ca unele întreprinderi și combinate mari din Timișoară să prevadă, în planul lor de cheltuieli, sumele necesare pentru întreținerea clădirii Operei, montării unor spectacole de operă și teatru, plata onorariilor pentru artiștii și actorii din țară care colaborau cu instituțiile culturale timișorene.¹²

Instituțiile de cultură și cele artistice timișorene au continuat să se confrunte cu o serie de probleme complexe și în cursul anului 1986. La această stare a contribuit și decretul nr. 420/1985, în urma căruia "activitatea instituțiilor profesionale de concerte și spectacole a fost concepută, organizată și s-a desfășurat în așa fel încât să se realizeze un plan de autofinanțare de 65% față de 55% în 1985."

În privința anului 1986, "Informarea cu privire la realizarea planului de autofinanțare în sistemul culturii pe perioada 1 ianuarie–30 septembrie 1986", evidențiază că Întreprinderea Cinematografică județeană și Centru de Librării au îndeplinit și chiar depășit indicatorii de plan pentru primele trei trimestre.

O situație bună o avea Muzeul Banatului, unde a fost realizat Muzeul de Artă precum și proiectul pentru Muzeul de Științe ale Naturii. Totodată, planul de venituri a fost îndeplinit și chiar depășit prin organizări de expoziții, de cabinete tematice într-o serie de școli și localități din județ. În același timp, instituția muzeală și-a redus strict cheltuielile.

În aceste condiții complicate, în primele 10 luni ale anului 1986 în instituțiile artistice au avut loc 17 premiere, remarcându-se Opera Română, Teatrul German de Stat și cel de păpuși.

În altă ordine de idei, Teatrul Național era singura instituție care a îndeplinit și chiar depășit, în cele 9 luni ale anului, planul de venituri, nivelul de autofinanțare ridicându-se la 65,9%. Se menționează că rezultate mai bune ca în anii anteriori la acest capitol au înregistrat Teatrul Maghiar de Stat și Opera Română.

În privința capitolului "Alte venituri", fondurile au fost realizate din copierea de casete muzicale, dintr-o tombolă, discotecii și spectacole "în afara repertoriului".

Dar instituțiile culturale timișorene se confruntau cu o serie de neajunsuri,

¹¹ Ibid., f. 47. Sumele din capitolul "Alte venituri" proveneau din încasările realizate și din vizitarea "Expoziției americane", care s-a bucurat de un real succes, de la Patinoar, Audiogram, discotecii, vezi f. 78.

¹² Ibid., f. 48.

nefiind realizați indicatori importanți de plan, fapt ce se repercuta negativ asupra îndeplinirii integrale a sarcinilor de autofinanțare.

Astfel, nu au avut loc trei premiere, indicele de folosire a sălilor de spectacol era încă scăzut, fiind amintite în acest sens Filarmonica de Stat “Banatul”, Teatrul German de Stat și cel maghiar. La capitolul “Venituri”, cu excepția Teatrului Național, celelalte instituții nu reușeau să-și realizeze indicatorii prevăzuți, Filarmonica având un deficit de 1.549.960 de lei. În privința capitolului “Cheltuieli”, Opera și Administrația Comună (există o singură administrație pentru toate instituțiile artistice profesioniste timișorene) se mențineau sub nivelul planificat, în schimb la Teatrul German de Stat, cel Național și cel de păpuși “nu se manifestă suficiente preocupări pentru reducerea acestora”.

Existau și factori obiectivi care au contribuit la nerealizările respective, precum iarna grea, coroborată cu efectele crizei energetice, reducerea unor posibilități de a obține fonduri la capitolul “Alte venituri”.

Se mai sublinia faptul că, exceptând Teatrul Național, Opera și Teatrul de păpuși, celelalte instituții nu s-au preocupat de stabilirea și menținerea unei legături permanente cu publicul larg și cu marile întreprinderi economice timișene, cu organizațiile de masă și obștești.¹³

În consecință, semnatarea documentului, Alexandrina Corneanu, preciza că pe viitor trebuia realizată o colaborare strânsă cu unitățile industriale și agricole din județ, cu organizațiile de masă și obștești, precum și cu școlile și facultățile timișorene pentru susținerea unor reprezentații, concomitent cu organizarea de spectacole mari, de rezonanță. O atenție mare – conchidea președinta Comitetului de Cultură și Educației Socialiste din Timiș – trebuia acordată participării acestor instituții culturale profesioniste la Festivalul “Cântarea României”.¹⁴

Un material intitulat “Informare privind posibilitățile de sprijinire a planului de autofinanțare a instituțiilor artistice din Timișoara și care depășesc competența conducerilor acestora” întocmit de către Secția de Propagandă a Comitetului județean PCR Timiș, stabilea modalitățile de realizare a acestor obiective. Urmau ca prin intermediul comitetelor de partid și sindicate din fabrici să fie statornicite relații bilaterale întreținere – instituție artistică, pentru a se asigura vizionarea săptămânală a câte unuia sau două spectacole de către colectivul respectivei unități economice. Totodată, pentru ca la reprezentațiile respective să asiste un public numeros, trebuia “să se alcătuiască și să se respecte o periodicitate în cumpărarea de bilete de către instituții și întreprinderi”.

În același timp, urma ca fiecare instituție artistică să fie patronată de două mari

¹³ Ibid., d. 267/1986, f. 1-2.

¹⁴ Ibid., f. 3.

întreprinderi timișorene, ce trebuiau să acorde sprijin în rezolvarea problemelor care apăreau în "activitatea de producție artistică", precum reparații auto, întreținerea clădirii, realizarea decorurilor, plata unor cheltuieli (curentul electric) etc.

La rândul lor, instituțiile artistice aveau obligația să participe "la viața internă a colectivelor de oameni ai muncii cu diferite ocazii, oferind momente artistice după simpozioane pe anumite teme, întâlniri CAER, aniversări, pensionări etc."

De asemenea, și Centrul Universitar avea datoria să organizeze spectacole pentru studenți, iar Oficiul județean de turism să îndrume grupurile de turiști spre sălile de spectacole și să includă în reclamele sale informații privitoare la activitatea instituțiilor artistice.

Se mai avea în vedere ca la finalul manifestărilor de amploare organizate la Timișoara să aibă loc reprezentații artistice, iar spectacolele festive realizate de către Comitetul municipal PCR să fie plătite întrucât cu asemenea ocazii, reprezentațiile prevăzute a avea loc în clădirea Teatrului erau suspendate. Era lansată și propunerea ca gimnastica la locul de muncă din întreprinderi și instituții să fie realizată de către balerini, avându-se în vedere experiența reușită a Operei din București.

În altă ordine de idei, era abordată problema complicată a locuințelor pentru tinerii artiști repartizați la Timișoara, sugerându-se ideea distribuirii unui spațiu locativ temporar, având caracter de locuință de serviciu (eventual la un cămin de nefamiliști).¹⁵

În nota privitoare la "Situația realizării indicatorilor culturali și al planului financiar la 31 octombrie 1986. Probleme și propuneri ale Teatrului German de Stat Timișoara" erau menționate problemele cu care se confrunta instituția respectivă.

Astfel, nu putea crește numărul de reprezentații deoarece din 280 de zile lucrătoare pe an deja 253 erau ocupate cu spectacole, iar colectivul era redus, neputându-se lucra la punerea în scenă a două piese de teatru în paralel. Totodată și numărul spectatorilor era mic (fiind puțini vorbitori de limbă germană), iar din această cauză nu puteau avea loc două spectacole în aceeași zi.

Existau, de asemenea, foarte mari dificultăți în realizarea sumelor cuprinse la capitolul "Alte venituri" deoarece cele provenite din discoteci, videoteci, înregistrări TV "au dispărut datorită unor motive obiective", în timp ce sprijinul acordat de întreprinderile timișorene instituțiilor de artă depindea de bunele relații care existau între directorii respectivi, iar în aceste condiții câștig de cauză avea cel "care se descurcă". În consecință, se propunea ca ajutorul să fie realizat centralizat, în mod echitabil și supravegheat de către CJCES.

¹⁵ Ibid., f. 12.

În același timp se preciza că un director care era și actor sau realiza montări de piese nu avea timpul fizic necesar, pe lângă îndatoririle administrative, să stabilească astfel de colaborări.

Teatrul se confrunța și cu alte probleme, precum cele legate de transportul în deplasările stabilite, autobuzele fiind defecte, lipsa combustibilului, toate aceste cauze ducând la anularea unor spectacole. Acestea nu s-au putut desfășura în anumite localități rurale și datorită campaniei agricole, când populația satelor era mobilizată la strânsul recoltelor.

În aceste condiții, forurile tutelare erau rugate să regândească gradul de autofinanțare a Teatrului German de Stat pe anul 1987 deoarece în joc se afla însăși existența acestuia.

În documente se mai preciza că alte instituții de artă care înregistrau o audiență la public mai mare aveau un grad de autofinanțare de îndeplinit mai mic, fiind date ca exemple Filarmonica, Opera.¹⁶

În fața neîndeplinirii planului de autofinanțare, colectivul Teatrului German de Stat avea probleme cu salarizarea personalului, de cinci luni de zile acordându-se o retribuție diminuată, în jur de 50–52%, penalizarea reprezentând 6–8%, iar reținerile 40–42%. Drept urmare, Comitetul județean PCR era rugat să-i sprijine pentru a fi recuperate reținerile de 40%, iar în cazul în care conducerea județeană de partid era de acord ca instituțiile de artă să fie susținute de către întreprinderile timișorene, aceste ajutoare să fie realizate echitabil, în funcție de nevoile reale ale acestora.¹⁷

În “Informarea” întocmită de conducerea Operei Române, se arăta că planul de spectacole pe anul 1986 era realizabil. Se preciza însă că sala de spectacole era la dispoziția instituției din două în două seri, iar turneele nu erau rentabile deoarece cheltuielile depășeau cu mult veniturile.

Opera Română din Timișoara avea o singură stagiune permanentă la Arad, pe bază de reciprocitate cu Teatrul din orașul de pe Mureș.

Și această instituție avea dificultăți din ce în ce mai mari în realizarea capitolului “Alte venituri”. Dacă la început, videotecile aduceau venituri mari, din anul 1985 acestea au scăzut substanțial. Se preciza că eforturile pentru a fi obținuți bani în plus erau sortite eșecului deoarece nimeni nu mai era dispus să acorde sprijin, iar în acest sens era dat exemplul unui secretar de partid de la o mare întreprindere timișoreană care a declarat că “ii jecmănim”.

În această situație, la 1 octombrie 1986, Opera a cheltuit întreaga alocație acordată de la bugetul de stat, fiind în situația de a se autofinanța în întregime în ultimul trimestru al anului, ceea ce era imposibil.

¹⁶ Ibid., f. 85–86.

¹⁷ Ibid., f. 87–88.

Pentru o bună funcționare a instituției se preconiza realizarea unor reprezentații care să atragă publicul, diversificarea genurilor de spectacole, organizarea de baluri ale Operei și ale studenților, spectacole de divertisment cu participarea unor actori valoroși precum Dem Rădulescu, Marin Moraru, Mihai Fotino, Tamara Buciuceanu, Draga Olteanu etc., concerte extraordinare de muzică de operă cu invitați speciali sau spectacole de muzică și poezie.

Totodată, au fost date reprezentații speciale și recitaluri în diverse întreprinderi (COMTIM, Întreprinderea Mecanică Timișoara, PECO), au fost realizate spectacole speciale pentru copii, a fost organizat colocviul artelor. De asemenea, a luat ființă școala de balet de pe lângă Opera Română, a avut loc colectarea fierului vechi, au fost întocmite reclame pentru diverse întreprinderi care au fost cuprinse în caietele-program de sală, a fost ajutat Comitetul Culturii și Educației Socialiste în organizarea sălilor de jocuri mecanice, o cotă parte din încasările respective revenind instituției.

Pentru obținerea de fonduri au fost închiriate costume, banii venind și din activitatea “Audiotimului”, din discotecile organizate, acțiune ce întâmpina însă o serie de dificultăți în acel moment din lipsa unei săli adecvate.¹⁸

În privința colaborării cu celelalte instituții artistice, aceasta era bună, în special cu Teatrul Maghiar de Stat, cu care realiza spectacole comune. Se mai preciza că puteau fi organizate reprezentații comune și cu Filarmonica de Stat “Banatul”, de exemplu concertul de Anul Nou, un spectacol muzical cu Teatrul German de Stat sau de muzică și poezie cu Teatrul Național. Concomitent, puteau fi încheiate contracte de colaborări cu instituțiile similare din țară, pe bază de reciprocitate, în care cheltuielile și veniturile să fie împărțite.¹⁹

Se sublinia totodată că, beneficiind de sprijinul organelor superioare de partid și de stat, se puteau organiza acțiuni culturale mari sub egida Comitetului de Cultură și Educație Socialistă, punându-se capăt astfel “fărâmițării activității”, deoarece “conurența dintre instituții, furarea căciulii și principiul să moară și capra vecinului nu sunt de bun augur”.

În memoriu se mai recomanda ca nicio instituție artistică sau amatoare din țară să nu poată susține spectacole în județ decât în condițiile în care o parte din sumele încasate să revină instituțiilor culturale autohtone.

În privința stării de spirit a personalului artistic al Operei, datorită situației dificile din acel moment, a reținerilor salariale de până atunci, se resimțea “o delăsare, o abandonare”, în special în rândul soliștilor.

Pentru îndeplinirea planului de autofinanțare, se propunea realizarea de “prestări de serviciu în întreprinderi și instituții”, balerinii să conducă exercițiile

¹⁸ Ibid., f. 89–92.

¹⁹ Ibid., f. 92–93.

de gimnastică la locul de muncă, îndrumarea formațiilor de dans, instrumentale, de coruri, reluarea publicării de reclame comerciale în caietele-program, colectarea de fier vechi, dar având sprijinul întreprinderilor de unde acesta se ridica (de exemplu acestea nu ofereau mijloacele de transport necesare).

Se arăta că Opera avea capacitatea de a susține zilnic sau aproape zilnic un recital într-o întreprindere sau instituție, însă conducerile acestora aprobau o astfel de acțiune cel mult odată pe trimestru și în consecință trebuiau sensibilizate în acest sens.

În astfel de spectacole puteau fi susținute concerte de divertisment, la solicitarea unităților economice respective, deci nu numai lucrări de operă și operetă. Există posibilitatea organizării de baluri în întreprinderi, iar periodic, pe stadioane, săli de sport, a unor manifestări mari pentru copii. De asemenea, și în Centrul Universitar din Timișoara trebuiau să se desfășoare numeroase spectacole pentru studenți.

Casele de cultură din județul Timiș puteau sprijini, de asemenea, activitatea Operei, solicitându-se din nou, ca toate spectacolele festive să fie plătite. În acest sens se preciza că în 1986 Opera a primit, retroactiv, sume de bani pentru spectacolele dedicate zilelor de 26 ianuarie și 23 august.

Consiliul Popular municipal trebuia să sprijine mai activ instituțiile artistice timișorene, în special în problema încălzirii sălii de spectacole, subliniindu-se că datorită frigului numărul spectatorilor era foarte mic. În această privință se solicita ca hotelul “Timișoara” (aflat în vecinătatea clădirii Teatrului – n.a.) să nu mai aibă posibilitatea să dirijeze căldura după bunul plac.

Existau și alte nemulțumiri, printre care folosirea sălii de spectacole pentru alte evenimente, banii încasați intrând la capitolul “Alte venituri” și nu la cel privind încasările din spectacole, în condițiile în care, dacă cifra respectivă nu era realizată, se impuneau penalizări.

Pe de altă parte, se sublinia că începând cu anul 1985 Consiliul Culturii și Educației Socialiste a elaborat o serie de dispoziții cu caracter restrictiv, precum desființarea videotecilor, instituirea de criterii speciale de îndeplinit pentru funcționarea discotecilor, obținerea aprobării acestui for pentru organizare de spectacole mari cu colaboratori externi, reducerea prețurilor biletelor etc.

Totodată se preciza că decizia luată ca doar Opera din București să rămână de categoria I era nejustificată.

În ultima parte a documentului se sublinia că prin introducerea sistemului de autofinanțare au fost încurajate spectacolele de prost gust. Se arăta că existau mari probleme cu costumele uzate, cu decorurile vechi, încât dacă acestea nu erau reînnoite unele reprezentații trebuiau scoase de pe afiș.

Opera timișoreană se confrunța și cu lipsa unui regizor (cu consecințe negative asupra calității spectacolelor), cu absența unor voci (de exemplu a

tenorilor), ceea ce făcea incertă programarea spectacolelor, conchizându-se: “Înșiruirea ar putea continua, dar nu are rost. Totul pornește de la lipsa banilor”.²⁰

Teatrului Maghiar de Stat înregistra la capitolul “Alte venituri” un minus de circa 478.368 de lei datorat faptului că nu a primit sprijinul întreprinderilor în privința reclamelor comerciale sau a altor comenzi, dar se preciza că în ciuda greutăților existente nu vor fi depășite fondurile alocate.²¹

Teatrul Național solicita reorganizarea întregii activități a instituției, arătând că sistemul birocratic existent era unul greoi, lucru cerut și de Filarmonică, ce propunea separarea de administrația comună din cauza aceleiași birocrății.

În privința acțiunilor viitoare pentru realizarea planului de autofinanțare, conducera Filarmonicii de Stat “Banatul” avea în vedere susținerea, în continuare, de concerte-lecții în grădinițe, școli, organizarea unor cicluri de concerte-lecție duminica la sala “Capitol”, cu caracter permanent, a unor acțiuni ca “Dialogul artelor”, “Cine știe câștigă”, a unui festival de jazz anual, reînființarea abonamentelor. Se mai propunea organizarea unui salon cu jocuri mecanice, precum și concerte corale și instrumentale în toate unitățile militare din Timișoara.²²

Decretul Consiliului de Stat din 6 februarie 1987²³ a avut alte consecințe negative asupra activității normale din instituțiile culturale timișorene. Astfel, în documentul intitulat “Măsuri preconizate în vederea economisirii de energie electrică” se prevedea ca programul de muncă în birouri să se desfășoare la lumina zilei, în sălile de repetiție să fie sigilate prizele și să fie desființate câte două tuburi de neon.

În același timp, la Opera Română, în sala de spectacole la candelabrul central din cele 300 de becuri urmau să funcționeze doar 40, având loc și aici sigilări de prize etc.²⁴

În anul 1987, Filarmonica a întreprins, în vederea realizării planului de autofinanțare, o serie de acțiuni ca: “Dialogul artelor” în colaborare cu Întreprinderea Cinematografică a județului Timiș, spectacole de muzică și poezie, concerte în Centrul Universitar Timișoara, spectacole folclorice în colaborare cu Casa de Cultură a municipiului Timișoara, cu Ansamblul de cântece și dansuri “Banatul”, cu clubul întreprinderii “Electrotimiș”, fiind editat și un supliment la caietul program (“Dorebus”).²⁵

²⁰ Ibid., f. 94–100.

²¹ Ibid., f. 101.

²² Ibid., f. 101–103.

²³ *Scântea* (7 februarie 1987): 1. Se prevedea obligația instituțiilor de artă, de cultură să adopte măsurile necesare pentru a se încadra strict în limita cotelor de gaze naturale și energie electrică alocate, care urmau să fie “cu cel puțin 30% mai mici decât cele actuale”.

²⁴ SJTAN, fond Comitetul județean PCR Timiș, d. 216/1987, f. 1–2.

²⁵ Ibid., d. 266/1985–1987, f. 39.

“Sinteza activității pe 1987” a Operei Române, întocmită de către directorul artistic Ion Iancu, evidențiază că au avut loc 345 de spectacole (față de cele 316 planificate), subliniindu-se că datorită aprovizionării dificile cu materialele necesare realizării decorului și costumelor nu s-a putut pune în scenă o premieră. Se preciza că uneori aprovizionarea era împiedicată din cauza neachitării facturilor către furnizori, mulți dintre aceștia refuzând să livreze materialele necesare.

Pentru îndeplinirea indicatorilor de autofinanțare au fost organizate jocuri mecanice, petreceri cu diferite ocazii, gala varietăților de 8 martie, intrând în bugetul instituției și o parte din veniturile încasate cu prilejul “Expoziției filmului american”, din cele obținute de “Audiotim” sau din spectacolele festive desfășurate.²⁶

Pentru anul 1988 se propunea organizarea stagiunii permanente pentru copii și tineret în sala “Operei”, a unor cursuri de balet în grădinițele timișorene, a unor spectacole mari pe stadionul CFR, la care să participe toate instituțiile artistice profesionale, a unui carnaval al elevilor pe stadionul “1 Mai” cu ocazia încheierii anului școlar (din nou cu colaborarea tuturor instituțiilor profesionale de artă).

Se propunea, de asemenea, ca toate tipăriturile de orice gen (felicitări, orare școlare etc.) distribuite în rețeaua de învățământ să se realizeze sub egida Comitetului de Cultură și Educație Socialistă, care apoi să repartizeze veniturile obținute proporțional tuturor instituțiilor artistice timișorene.²⁷

În privința Teatrului Național, materialul întocmit de către directorul instituției, Lucia Nicoară, evidențiază că în anul 1987 a existat o fluctuație de personal, printre cei plecați numărându-se regizorul Ștefan Iordănescu. Se amintea, de asemenea, că trupa de teatru a întreprins (după mulți ani) în luna iulie un important turneu în capitală.

Pentru anul 1988 se prevedeau spectacole proprii, în colaborare cu Angela Similea, Corina Chiriac, Irina Loghin, precum și cu alte teatre din țară, acțiuni ce s-au desfășurat și în cursul anului 1987.

Planul mai includea și evenimente precum “Dialogul artelor”, un spectacol extraordinar dedicat zilei copilului intitulat “Copiii țin pe umeri universul”, o serie de microspectacole care urmau să se desfășoare pe platforme industriale, facultăți, școli, la care se adăugau veniturile provenite din tombolă, închirierea sălii de spectacole, prestări servicii, “Audiotim”.²⁸

Teatrul German de Stat a înregistrat în 1987, în comparație cu anii precedenți, un “real progres” în privința autofinanțării. Se preciza că spectacolele

²⁶ Ibid., f. 42–45.

²⁷ Ibid., f. 47.

²⁸ Ibid., f. 51–53.

care s-au bucurat de audiența cea mai mare la public au fost cele muzicale și cele pentru copii. Pe de altă parte, veniturile obținute din vânzarea biletelor au reprezentat un procentaj de 66% din plan, dar cele mai mari dificultăți erau întâmpinate la capitolul "Alte venituri", unde din suma de 763.000 de lei au fost realizați doar 480.722 de lei. În același timp, la cheltuieli au fost înregistrate economii substanțiale, fiind montate cinci premiere fără cheltuieli. La rândul său și Teatrul german a înregistrat pierderi de personal, confruntându-se și cu scăderea continuă a publicului spectator.²⁹

În ceea ce privea activitatea Teatrului Maghiar de Stat, proiectele legate de organizarea unor mari spectacole care urmau să se desfășoare în sala "Olimpia" sau în alte locații similare din Timișoara nu s-au realizat din cauza neobținerii sălii sau datorită "pretențiilor financiare ale capilor de afiș" ce nu puteau fi onorate de instituție. Totdată, teatrul avea un sigur scenograf, se confrunta cu lipsa fondurilor, iar datorită acestei situații nu se putea "vorbi despre o artă scenografică pe scena noastră în 1987".

Turneele aveau loc în condiții dificile, din cauza defecțiunilor apărute la autobuzele instituției, a greutăților legate de cazare și aprovizionare. În ciuda acestei situații, se arăta în documentul semnat de Koczka György, o parte importantă din planul de spectacole se realiza datorită acestor turnee.

Teatru maghiar timișorean se confrunta cu greutăți și în privința mijloacelor de reclamă pentru spectacolele sale, fiind prea puține locuri de afișaj în Timișoara, întreprinderile care realizau acest afișaj dădeau dovadă de superficialitate în activitatea lor, dar și cu indiferența și chiar ostilitatea unor factori de răspundere din unele uzine care trebuiau să ofere sprijin instituției. Și acest teatru avea probleme serioase legate de personalul artistic, neavând regizor, în timp ce alte "cadre artistice valoroase" părăseau instituția.³⁰

În materialul privind activitatea Teatrului de păpuși pe anul 1987, se remarcă faptul că "în ansamblu premierele au fost deja amortizate datorită a două mari turnee". Dar, deoarece teatrul nu dispunea de un autobuz propriu, au fost anulate 43 de spectacole, fapt ce a contribuit și el la neîndeplinirea indicatorilor planului privind numărul spectatorilor cât și a încasărilor.

Aceași situație în privința personalului artistic exista și aici, instituția confruntându-se cu lipsa actorilor datorată îmbolnăvirilor acestora sau a demisiilor unora dintre ei și, drept urmare, a fost pus în scenă doar 30% din repertoriu, și acesta în deplasare.

Teatrul nu a realizat planul de încasări din vânzarea biletelor din cauza numărului relativ mic de spectacole la care au participat adulții alături de copii.

²⁹ Ibid., f. 54.

³⁰ Ibid., f. 55.

În consecință, urmau a fi luate măsurile necesare pentru punerea în scenă a unui număr mai mare de spectacole la care să participe spectatorii adulți pentru a putea fi vândute astfel un număr sporit de bilete la prețul maxim aprobat.

Nici la venituri planul nu a fost realizat, precizându-se că în anii trecuți la capitolul “Realizări” era cuprins și un important sold din care însă în anul 1987 Administrația Comună a repartizat fonduri și altor instituții culturale.

Cele mai importante nerealizări au fost înregistrate la capitolul “Alte venituri”, principalul motiv datorându-se faptului că Întreprinderea poligrafică “Banatul” nu a executat decât o parte (și aceasta cu întârziere) din “fișele matematice” (supliment program) pentru grădinițe.

În privința cheltuielilor pe anul analizat, cele mai mari depășiri priveau retribuțiile, reușindu-se să se realizeze economii la montările de spectacole, la deplasări, reparații etc.

În proiectul pe anul 1988 se avea în vedere organizare unui număr mai mare de spectacole care să se desfășoare în săli mari, renunțarea la turneele prea lungi și costisitoare, în locul lor urmând a avea loc deplasări lunare în județ, o eficiență mai mare a reclamelor, “diversificarea gamei de prestări servicii artistice, asigurarea cu contracte de servicii pentru terți a atelierelor”.³¹

În anul 1988, în “Darea de seamă privind activitatea Teatrului German de Stat în perioada 1 ianuarie–31 decembrie 1988” se preciza că, din cele 8 premiere prevăzute în plan, s-au realizat 7, depășindu-se numărul spectacolelor planificate precum și cel al spectatorilor, dar nerealizându-se veniturile din vânzarea билетelor.³² În același timp, datorită lipsei autobuzului, a stației de amplificare, au fost suspendate un număr de 8 spectacole, existând și o fluctuație de cadre, 10 componenți ai colectivului artistic părăsind instituția. Drept urmare, actorii Teatrului German de Stat au fost nevoiți să depășească normele anuale prevăzute, care erau de 100 de spectacole și 120 de repetiții.³³ În document se menționa că în ciuda tuturor eforturilor depuse, nu a fost realizat planul de autofinanțare, fapt ce s-a repercutat asupra salariilor angajaților, care au fost diminuate cu 50% pe mai multe luni ale anului 1988.

Pentru ca situația financiară a teatrului să fie mai clară se propunea separarea conturilor financiare ale instituțiilor culturale, aflate în acel moment sub gestiunea Administrației Centrale.³⁴

În “Informare privind activitatea artistică și economico-financiară de la Teatrul maghiar de stat din Timișoara în perioada 1 ianuarie–30 septembrie 1988” se sublinia faptul că montarea pieselor de teatru se realiza cu dificultate

³¹ Ibid., f. 58–59, f. 2.

³² Ibid., d. 267/1985–1989.

³³ Ibid., f. 9.

³⁴ Ibid., f. 14–15.

datorită lipsei banilor. În același timp, garderobele erau vechi, iar piesele de mobilier (și așa puține) erau utilizate la maxim.³⁵ Continuau să existe probleme legate de personalul de specialitate, printre care lipsa regizorului, iar datorită faptului că teatrul avea datorii mari față de Întreprinderea poligrafică “Banatul” existau probleme legate de tipărirea afișelor și programelor.³⁶

Pe de altă parte, era pusă în discuție problema acordării retribuției pe luna ianuarie 1988, care nu a fost distribuită din lipsa fondurilor, deși în fiecare lună teatru a depășit planul prevăzut la capitolul “Încasări”, existând semne de întrebare legate și de întârzierile permanente de acordare a salariilor. În aceste condiții se sublinia că o serie de actori și-au exprimat dorința de a se transfera la alte instituții teatrale din țară.

Mai era evidențiat faptul că prevederile planului la capitolul “Alte venituri” erau foarte mari, de neîndeplinit, iar în anotimpul rece în vestiare era frig.³⁷

Într-o adresă semnată la 30 septembrie 1988 de către directorul Teatrului Maghiar de Stat, Sinka Karoly către secretarul cu propaganda al Comitetului județean PCR Timiș, Vasile Bolog, se sublinia că încălzirea sălii de spectacole ca și a tuturor celorlalte încăperi, iluminarea și starea oglinzilor în cabinele de machiaj erau total necorespunzătoare.

În același timp, se solicita un spațiu în care să fie depozitate costumele valoroase, care în condițiile improprii în care se aflau în acel moment se degradau, precizându-se și faptul că holurile și intrarea din strada Alba Iulia în clădirea teatrului erau necorespunzătoare, fără izolare termică, inestetice și neigenice.³⁸

“Darea de seamă a Consiliului oamenilor muncii asupra activității desfășurate și rezultatele obținute în îndeplinirea sarcinilor de plan și a hotărârilor oamenilor muncii pe perioada 1 ianuarie–30 septembrie 1988” a Teatrului de păpuși evidențiază că din 345 de spectacole prevăzute, s-au jucat 324, majoritatea având loc în deplasare, în timp ce la capitolul “Alte venituri” au fost înregistrate ajutoare din partea unor întreprinderi și instituții timișene. Totodată, teatrul a îndeplinit și depășit indicatorii de plan la numărul spectatorilor. Pe de altă parte se arăta că mobilierul din sala de spectacole era vechi și nu mai corespundea cerințelor, impunându-se deci înlocuirea acestuia.³⁹

“Darea de seamă privitoare la activitatea Teatrului German de Stat din perioada 1 ianuarie–31 octombrie 1988” preciza că, deși s-a depășit numărul spectacolelor planificate, multe dintre spectacolele proiectate nu au mai avut loc din cauza inexistenței mijloacelor de transport dar și a stației de amplificare. În

³⁵ Ibid., f. 49, 53.

³⁶ Ibid., f. 55–59.

³⁷ Ibid., f. 61–62.

³⁸ Ibid., f. 64–65.

³⁹ Ibid., f. 80–83.

document se menționează că nu a fost îndeplinit planul de autofinanțare datorită prevederilor care erau peste posibilitățile instituției, situația financiară critică având repercursiuni asupra retribuțiilor personalului teatrului, reduse luni de zile la jumătate în condițiile în care majoritatea actorilor aveau salarii mici deoarece erau tineri, neavând o vechime mare în câmpul muncii. Drept urmare, se solicita autorităților superioare acordarea unui ajutor pentru plata sumelor reținute din salarii, precizându-se că acestea nu reprezentau penalizări aplicate pe retribuții, ci rețineri din lipsă de fonduri. Se mai arăta că teatrul german se confrunta și cu o altă problemă majoră, care influența direct actul artistic, respectiv lipsa completă a căldurii în perioada anotimpului rece.⁴⁰

Într-un material emis în anul 1988 de către Comitetul de Cultură și Educație Socialistă Timiș, având ca subtitlu “Concluzii ce se desprind pe perioada celor 9 luni de activitate” se sublinia că a existat o preocupare deosebită din partea tuturor instituțiilor culturale și artistice pentru realizarea fondurilor necesare plății retribuțiilor personalului.

În privința îndeplinirii indicatorilor prevăzuți în plan, Teatrul Maghiar de Stat, cel de păpuși, Filarmonica de Stat “Banatul” au realizat veniturile din spectacole, în timp ce Teatrul Național, Opera Română, Teatrul German de Stat au “găsit izvoare permanente pentru realizarea capitolului “Alte venituri”. Totodată, toate instituțiile nu au depășit cheltuielile planificate.

Dar în activitatea instituțiilor artistice timișoarene existau și aspecte negative. Astfel, în special în trimestrul III, acestea nu au urmărit obținerea unor venituri din susținerea unor spectacole, numărul celor care au avut loc în Timișoara sau în locurile de agrement din județ în lunile august-septembrie fiind foarte mic.

Se preciza că această situație se datora obținerii sumelor pentru retribuții din reclame și astfel instituțiile respective nu au mai susținut spectacole, fapt ce a dus la nerealizarea indicatorului privind numărul de spectatori, iar veniturile din “activitatea specifică” s-au situat sub plan. Erau date ca exemple în acest sens Teatrul Național, cel german și Opera.

În același timp se arăta că se realizau turnee lungi, costisitoare, în loc ca acestea să aibă loc în județ, în județele limitrofe sau pe platforma muncitorească din Valea Jiului, fiind dat ca exemplu negativ Teatrul de păpuși care a întreprins un turneu la Botoșani.

Se mai atrăgea atenția că repertoriile aprobate de către Secretariatul Comitetului județean PCR Timiș pentru stagiunea în curs și cea viitoare erau modificate, Secția de propagandă a Comitetului județean PCR Timiș nefiind informată asupra acestor schimbări (exemplul dat fiind Teatrul Național).

⁴⁰ Ibid., f. 87–95.

Se propunea pentru viitor realizarea de abonamente pentru oamenii muncii din întreprinderile timișorene, pentru elevi și studenți.⁴¹

Situația instituțiilor de cultură și de artă din Timișoara a fost analizată în cursul anului 1988 de către o comisie care a întocmit o “Notă asupra modului de realizare a autofinanțării instituțiilor profesioniste de spectacole și concerte din municipiul Timișoara în perioada 1 ianuarie–31 august 1988”, în care se preciza că potrivit Decretului 330/1987 instituțiile teatrale și muzicale se autofinanțau în proporție de 85%.

Situația în privința autofinanțării era acceptabilă la Teatrul Național, la cel de păpuși, maghiar și respectiv la Filarmonică, în schimb Opera și Teatrul German de Stat se aflau într-o stare economico-financiară dificilă.

În primele opt luni ale anului, planul de venituri a fost îndeplinit în proporție de 90% (calculat la nivelul tuturor instituțiilor), nerealizarea în întregime a acestuia datorându-se Teatrului German de Stat și Operei Române.

Era precizat și faptul că deși Teatrul Național, cel de păpuși, maghiar și Filarmonica nu și-au realizat în întregime planul de venituri, “s-au încadrat totuși cu cheltuielile efectuate sub nivelul veniturilor realizate, înregistrând excedente”.

Principalele cauze care au determinat neîndeplinirea planului de autofinanțare au fost: “realizare sub media planificată a prețului mediu la bilete; nefundamentarea concretă a acțiunilor și surselor de realizare a veniturilor planificate la capitolul “Alte venituri” de către cele două instituții cu probleme; genurile de spectacole prezentate nu au fost suficient diversificate; nefolosirea eficientă a artiștilor în spectacole a permis ca unii să colaboreze pe cont propriu cu unități ICSAP; OJT și să contracteze organizarea unor petreceri ocazionale”, fapt ce încălca dispozițiile Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

De asemenea, s-a constatat o stare de indisciplină în rândul artiștilor, care nu participau la repetiții sau refuzau unele sarcini, invocând motivul “deprofesionalizării”, ca și tendința unor conduceri de instituții de a-și asigura existența din veniturile obținute din acțiunile întreprinse de către Comitetului județean al Culturii și Educației Socialiste.

În acest context, cheltuielile înregistrate la Operă și Teatrul german au depășit veniturile obținute. Se menționa că, pe total, instituțiile au realizat economii, dar că se mențineau la un nivel ridicat cheltuielile alocate retribuțiilor, acestea fiind de 93% din totalul cheltuielilor planificate pe cele 8 luni ale anului.

Situația se datora necorelării retribuțiilor acordate cu “veniturile rezultate din activitatea personalului exprimată în sarcini artistice”. Se preciza astfel, că în timp ce unii artiști jucau în 12–14 reprezentații, alții apăreau doar în 1–3

⁴¹ Ibid., d. 218/1987, f. 41–42.

spectacole, numărul minim de sarcini fiind realizat de către unii artiști doar prin participarea la repetiții, acestea nefiind finalizate în spectacole sau alte activități aducătoare de profit. În schimb, retribuțiile tuturor erau aceleași.

Nu exista nici o corelare a activității secretariatelor muzicale și literare cu compartimentele plan-retribuire și financiar-contabil din cadrul Administrației Comune. Pe acest fond, au fost acumulate datoriile față de furnizori sau la bugetul statului, nefiind virate impozitul pe retribuiții și CAS-ul pe lunile iulie-august.

Retribuțiile acordate personalului artistic al Operei și Teatrului german au provenit din excedentele celorlalte instituții, acest lucru realizându-se în detrimentul achitării furnizorilor, fapt ce a dus la acumularea de datorii de către celelalte instituții (care au înregistrat venituri în proporție mai mare decât cheltuielile efectuate), lucru ce era posibil datorită contului comun.

Pentru îndreptarea situației se propuneau următoarele soluții: separarea conturilor curente deschise la BNR, filiala Timișoara, pe fiecare instituție culturală în parte; introducerea sistemului de retribuție în acord global, cu stabilirea de sarcini individuale, corelate cu participarea la realizarea de venituri, retribuția acordându-se în funcție de realizarea veniturilor și încadrarea în cheltuieli la nivelul veniturilor.

Se mai avea în vedere diversificarea acțiunilor la capitolul “Alte venituri”, realizarea unor spectacole adecvate în “localurile de alimentație publică din rețeaua ICSAP și OJT”, organizarea de spectacole de varietăți pe stadionul “1 Mai” și sala “Olimpia” la care să participe și invitați din străinătate.⁴²

Pentru ieșirea din criză, conducerea Operei Române a întocmit un “Plan de redresare economică pe trimestrul IV, 1988” care prevedea stabilirea de legături cu toate școlile din Timișoara, pentru ca, prin intermediul Inspectoratului școlar județean, elevii să se aboneze la concertele care aveau loc; diversificarea activității artistice, spectacolele urmând a fi completate cu recitaluri de acompaniament de pian, cu cele de balet, cu spectacole-lecție.

Se mai prevedeau contactarea marilor unități economice din Timișoara și județ pentru a fi amenajate, din punct de vedere estetic, unele spații cu ajutorul pictorilor scenografi, o popularizare mai intensă prin intermediul presei și a afișelor a cursurilor de balet și aerobic, organizarea, în colaborare cu Comitetul municipal UTC, cu UASCR și cu Inspectoratul școlar, de petreceri pentru tineret, precum “Joia tineretului”, Balul bobocilor, “Chermeze”.⁴³

La rândul său, Comitetul municipal Timișoara al PCR a elaborat o analiză privitoare la activitatea instituțiilor de artă timișorene pe anul 1988 (“Informare privind preocuparea conducerilor instituțiilor profesioniste de spectacole

⁴² Ibid., d. 343/1988, f. 1–4.

⁴³ Ibid., f. 16–18.

și concerte pentru pregătirea stagiunii 1988–1989 și realizarea sarcinilor de autofinanțare”). În document se reamintează că cea mai mare pondere în cadrul nerealizărilor de la capitolul “Venituri planificate” era întâlnită la articolul “Alte venituri”, iar cheltuielile planificate “au fost realizate pe ansamblul instituțiilor în proporție de 90,7%, dar economia de 2,04 milioane lei a fost obținută în cea mai mare parte din neonorarea retribuțiilor în unele luni din lipsă de fonduri”.

În privința celor două instituții cu probleme, se preciza că Opera, deși a realizat veniturile planificate în proporție de 76%, a acordat retribuțiile în procent de 89,7%, în timp ce Teatrul german a realizat veniturile în proporție de 63,7% și a achitat retribuțiile în procent de 85,3%.

Se propunea ca pe viitor o premieră să fie pregătită în cel mult 35 de repetiții, iar fiecare actor să fie cuprins anual în cel puțin 100 de spectacole.⁴⁴

În “Darea de seamă privind activitatea artistică și economică-financiară de la Opera Română în perioada 1 ianuarie–31 decembrie 1988” se preciza că din planul artistic nu a fost realizat un obiectiv, respectiv baletul “Esmeralda” de C. Pugni deoarece montarea piesei ar fi necesitat cheltuieli mari.⁴⁵ În document se mai menționa că fără sprijinul direct al Comitetului de Cultură și Educație Socialistă nu s-ar fi putut asigura retribuțiile salariaților, existând “o defectuoasă eșalonare a premierelor instituțiilor profesioniste de artă”.⁴⁶

În privința situației financiare, gradul de autofinanțare a Operei Române din Timișoara pe anul 1988 a fost de 79,4%, reușind să aibă un număr mai mare de spectacole și de spectatori față de prevederile planului. De asemenea, și veniturile obținute din vânzările de bilete se situau peste plan.

Dar toate aceste împliniri nu au putut acoperi nerealizările înregistrate la capitolul “Alte venituri”, unde indicele de realizare a planului era de 79%, iar această situație a determinat ca veniturile din activitatea curentă să fie îndeplinite în proporție de 88% (se preciza că acest capitol avea o pondere de peste 70% din totalul veniturilor proprii).

În privința cheltuielilor efective, acestea au depășit cu 9% prevederile planificate, fiind legate de retribuții, cheltuieli gospodărești etc. Datorită acestei situații, la sfârșitul anului 1988, Opera Română avea înregistrat un deficit de 2.457.789 de lei.⁴⁷

Într-un alt document emis de către forurile tutelare și care analiza situația financiară pe anul 1988 a instituțiilor culturale timișorene se preciza că planul de autofinanțare a fost realizat în proporție de 75%, Teatrul Național, Filarmonica, Teatrul de păpuși depășind indicatorii de plan la capitolul “Venituri proprii

⁴⁴ Ibid., f. 21–22.

⁴⁵ Ibid., d. 213/1989, f. 3.

⁴⁶ Ibid., f. 7–9.

⁴⁷ Ibid., f. 18–19.

din activitate curentă”, deficite înregistrând Opera (așa cum am văzut mai sus), Teatrul German de Stat și Teatrul Maghiar de Stat. La capitolul “Cheltuieli”, toate instituțiile au înregistrat depășiri mai mari sau mai mici.⁴⁸

Și în ultimul an al regimului comunist, indicele de autofinanțare a fost mare, el fiind în total de 83,26%, în timp ce suma subvențiilor reprezenta, pentru toate instituțiilor de cultură timișorene, 16,74%.⁴⁹

În stadiul actual al cercetărilor am descoperit foarte puține documente referitoare la situația autofinanțării instituțiilor de cultură și de artă din Timișoara din ultimul an al regimului comunist, poate și datorită faptului că evenimentele din decembrie 1989 au împiedicat autoritățile de resort să întocmească analizele în această privință.

Într-o “Notă explicativă” din 5 iunie 1989 se sublinia că pentru obținerea de venituri suplimentare în vederea îndeplinirii planului de autofinanțare, personalul artistic era abilitat să realizeze activități aducătoare de venituri precum predarea de cursuri de canto, balet, pian, organizarea de discoteci, de cluburi ale iubitorilor de teatru și operă etc., care puteau fi organizate atât în instituțiile culturale respective cât și în alte “unități”.⁵⁰

Concluzionând, măsurile de autofinanțare impuse la sfârșitul anului 1983 au afectat serios activitatea instituțiilor culturale și artistice din Timișoara. Pe fondul creșterii, an de an, a gradului de autofinanțare, acestea au fost nevoite să facă mari eforturi pentru a-și asigura existența.

În vederea realizării planului de autofinanțare instituțiile artistice au fost obligate să crească numărul spectacolelor, care au avut loc și pe stadioane, săli de sport, în întreprinderi, școli, în localitățile rurale, au fost organizate tombole, baluri, discoteci, jocuri de noroc, colectări de fier vechi etc. Trebuie însă să subliniem că unele dintre aceste activități erau umiltoare pentru actorii și artiștii instituțiilor artistice timișorene.

Totodată s-a decis ca marile întreprinderi timișorene să sprijine financiar aceste instituții, însă acest demers nu a dat întotdeauna rezultatul scontat deoarece a contat, în primul rând, relația personală existentă între directorul întreprinderii respective și cel al instituției culturale.

⁴⁸ Ibid., d. 343/1988, f. 48. “Gradul de autofinanțare din activitatea pe an curent” a fost de 64% la Operă, de 75% la Filarmonică, de 94% la Teatrul Național, de 46% la Teatrul german, de 73% la Teatrul maghiar și de 90% la Teatrul de păpuși.

⁴⁹ Ibid., d. 180/1989, f. 1. Defalcat, Opera Română avea gradul de autofinanțare de 80,41%, subvenția fiind de 19,5%; Teatrul Național gradul de autofinanțare de 87,42%, subvenția fiind de 12,58%; Teatrul Maghiar de Stat gradul de autofinanțare de 83,95%, subvenția de 16,05%; Teatrul German de Stat avea gradul de autofinanțare de 78,53%, subvenția de 21,47%; Teatrul de păpuși, gradul de autofinanțare de 84,02%, subvenția de 15,98%; Filarmonica gradul de autofinanțare de 80,51%, în timp ce subvenția era de 19,49%. Atelierele aveau un grad de autofinanțare de 100%.

⁵⁰ Ibid., f. 8.

În ciuda strădaniilor depuse, planurile de autofinanțare nu au fost realizate integral în anii 1984–1989 (o situație mai bună a avut-o Muzeul Banatului), aceasta din cauza indicatorilor tot mai mari, nerealiști, în special la capitolul "Alte venituri". Nerealizarea planului a atras diminuarea salariilor actorilor și artiștilor timișoreni (neacordarea lor la timp, cei mai afectați fiind cei tineri care aveau retribuții mici). Datorită acestei situații, asistăm și la plecări ale unor actori și artiști, cele trei teatre, opera, filarmonica din orașul de pe Bega confruntându-se cu lipsă de personal artistic.

Dar situația financiară dificilă a dus și la reducerea sumelor alocate pentru montarea pieselor, cu urmări asupra calității actului artistic, a anulării unor contracte cu actori și artiști de prestigiu din țară și străinătate, precum și a celor destinate întreținerii garderobei teatrelor și operei, ca și a clădirii.

La toate aceste greutăți s-au adăugat măsurile de reducere a consumului de gaze naturale și energie electrică, care au influențat direct activitatea instituțiilor culturale și artistice din Timișoara, sălile reci de spectacole ducând la scăderea numărului spectatorilor sau chiar la suspendarea unor spectacole.

În aceste condiții, instituțiile culturale și artistice din Timișoara au traversat în perioada 1984–1989 o perioadă extrem de dificilă, dar în ciuda nemulțumirilor evidente ale actorilor și artiștilor față de condițiile în care erau obligați să-și desfășoare activitatea, aceștia au realizat spectacole de calitate, dând dovadă de profesionalism.

CULTURAL AND ARTISTIC INSTITUTIONS IN TIMIȘOARA, DURING THE SELF-FINANCING "EPOCH" (1984–1989)

Abstract

The economic crisis in Romania, in 1984–1989, deeply touched the Romanian culture too, the Communist authorities requiring the cultural and artistic institutions a policy of austerity, once with the Decree 476/ 1983. Given the continuous reducing of the statal allocations, the theatres, philharmonic orchestras, opera houses, museums, etc. needed to find outliving solutions.

In Timișoara, The National Theatre, German Public Theatre, Magyar Public Theatre, Puppet Theatre, and Romanian Opera House, or the Philharmonic Public Orchestra "Banatul" went over a difficult period while the Banat Museum had a better financial situation.

Those above were obliged to increase the number of their shows, to present them in industrial units, rural localities, schools, faculties or stadiums and sports halls, as well as to organize gambles, to collect scrap iron, etc., some of those works being degrading for the actors and artists in Timișoara.

In spite of all their efforts, they couldn't materialize such unrealistic plans, and so the artistic staff were diminished or delayed payed. The financial crisis also touched the

quality of performances, the amounts to staging having been reduced. The three theaters and the Opera House also had not enough money for wardrobe or, in the case of the National Theatre, to set the necessary reparations of the building.

The gas or electricity using restrictions made some shows being adjourned and the audience decreasing.

Despite all those great straitened circumstances, the actors and artists in Timișoara, with their professional devotion, succeeded to offer shows of a high quality and keep so the prestige of their institutions.